

მ ჯ ე მ ს ი

ო ზ ი ც ი ა ლ უ რ ი ზ ა ნ ე ო ზ ი ლ ე ბ ა .

უმაღლესი ბრძანება.

შ ა ბ ი .

უქაზა მისი იმპერატორადი უდიდებულესობისა, რუსეთის თვით მკურნალობისა, უწმიდესი და უმარტობეუდესი სინოდისაგან,

სინოდის წევრის, საქართველოს ექსარხოსის, მაღალ უოვლად უსამღვდელოესობის პაღლაღის ქართლისა ჭ კახეთის მთავარ-ეპისკოპოსისაღმი.

უქაზისა მებრ მისი იმპერატორადი უდიდებულესობისა, უწმ. და უმარტობეუდესმა სინოდმა მოისმინა უ. სინოდის ობერ-პროკურორისაგან წარმოდგენილი, 4 მარტიდამ № 212, სამოსწავლო კომიტეტის ჟურნალი, წარმოდგენილი თქვენი უსამღვდელოესობისაგან, რომელშიაც შუამდგომლობთ:

1) ქუთაისში იმერეთის საქალბო ევარქიალური სასწავლებლის დაარსებას იმ წესით, რა წესიც არის ნაჩვენები ევარქიალურ საქალბო სასწავლებლის წესდებაში და უწმიდესი სინოდის უქაზში, 14 მაისი-დგან 1872 წ. № 25, იმ განსხვავებით, რომ ამ სასწავლებელში ადგილობითი მოთხოვნილების ძალით, შემოდებულ უნდა იქმნეს ქართული ენის სწავლება და დაენიშნოს ამ საგნის მასწავლებელს კვირეული ათი გაკვეთილისათვის სასყიდელი, ამასთან თქვენი მეუფება დასძენს, რომ ამ სასწავლებლის მოსათავსებლად დანიშნულია ადგილი, რომელზედაც არის ქვეთკირის ეკლესია წმ. სამების სახელზე და

ორ სართულიანი ქვის შენობა და სასწავლებლის შესანახავად იმეკონებიან ადგილობითი ევარქიალური საშუალებანი, და 2) რათა გამოთხოვნილ იქმნეს უმაღლესი ნებართვა ეწოდოს ამ სასწავლებელს იმერეთის ევარქიალური გაბრიელის საქალბო სასწავლებელი, სახსოვრად იმერეთის ეპისკოპოსის გაბრიელის 30 წლის სამსახურისა იმერეთის ევარქიაში და თავისი საშუალებიდან 5000 მანათის შეწირვისა გამო ამ სასწავლებლის სასარგებლოდ.

ბ რ ძ ა ნ ე ს : მივიღეთ რა სახეში, რომ სამკლასიანი ევარქიალური საქალბო სასწავლებლისათვის უკვე არის შენობა ქ. ქუთაისში და შესანახავადც მზად არის ადგილობითი ევარქიალური საშუალება, უწმიდესმა სინოდმა, სამოსწავლო კომიტეტის დასკვნის მოსმენია შემდეგ, განაწესა: ნება მიეცეს თქვენს მეუფებას განხას ქ. ქუთაისში სამკლასიანი ევარქიალური საქალბო სასწავლებელი მოსამზადებელი კლასით თქვენს უსამღვდელოესობის წარმოდგენილობაში მიხსენებულს საფუძველთა ზედა, იმ პირობით კი, რომ არა სავალდებულო საგნებისაგან სრულიად გამორიცხოს ძუზიკა, ნემეცური და ფრანკუზული ენები, როგორც სრულებით გამოუსადეგარნი მაღალური სამღვდელოებისათვის და რომ ნაცვლად პედალოღიკისა ასწავლიდნენ მხოლოდ დიდაკტიკას; რათათვისაც ეგზანება თქვენს მეუფებას ჯეროვან განკარგულებათა მოსახდენად უქაზი. მარტის 21 დღესა 1892 წელსა.

ობერ-სეკრეტარი გ ა კ რ ი ა ლ ე გ ი
სეკრეტარი გ. სამუიღოგო.

შტატა იმერეთის ეპარქიალური გაბრძენის საქაღებო სასწავლებლისა.

სასწავლებლის უფროს ქალს (იგივე აღმზრდელი მესამე კლასის მოწაფე ქალებისა) სახელმწიფო ბინით	500 მან.
2 აღმზრდელ ქალთ, სახელმწიფო ბინით (თითოეულს 180 მანეთი წელიწადში) ერთ ამ უკანასკნელ თავანს წიგნთ-საცავის მართვისათვის	25 »
მოსამზადებელი კლასის მასწავლებელს ყველას საგნების სწავლებისათვის *)	400 »
სჯულის მასწავლებელს	350 »
იმასვე ინსპექტორის თანამდებობის აღსრულებისათვის	150 »
რუსული ენისა და მეტყველების მასწავლებელს	350 »
ქართული ენის მასწავლებელს	350 »
არიომეტიკის მასწავლებელს	350 »
გეოგრაფიის »	170 »
სამოქალაქო ისტორიის მასწავლებელს	210 »
ფიზიკის მასწავლებელს	70 »
პედალოგიის »	35 »
მასწავლებელთ { წერისა	120 »
{ და გალობისას	120 »
საქმისმწარმოებელს	100 »
ეკონომს	150 »
სასწავლებლის სახლის შესაკეთებლად, გასათბობად, გასანათებლად, წყლისა და მოსამსახურეთათვის	650 »
კანცელარიის ხარჯი	50 »
წერიმალი და მოულოდნელი ხარჯისათვის	50 »

სრულად 4665 »

შენიშვნა. 1) აღნიშნულ საგნებს გარდა მოსწავლე ქალები ვალდებულნი არიან ისწავლონ კლასს გარეშე დროს ჭრა, კრევა, ქსოვა და საზოგადოდ შინაური ხელსაქნარი, აგრეთვე შინაური ოჯახობა; ამ საგნების სწავლებისათვის მასწავლებელს

*) შტატის თითო გაკვეთილზე საზოგადოთ დაწესებულია 35 მანეთი.

ენიშნება სასყიდელი ადგილობითი ეპარქიის უფროსისაგან, სასწავლებლის რჩევის მოხსენების შემდეგ;

2) მოსწავლე ქალები სცხოვრებენ ან საზოგადო ბინებში, რომელნიც აღმზრებულ იქმნებიან თვითონვე სასწავლებლებში, ან მშობლებთან, ან კეთილ საამელო პირებთან, რომელთაც იცნობენ მშობლები;

3) საზოგადო ბინებში საქართველოდ მიიღებიან, სასწავლებლს რჩევის მიხედვით: ა) 5 ფრიალ ღარიბი ობოლი ქალი ღარიბ მღვდელ-მოსამსახურეთა გადაუხდევინებლად ფულის ხარჯისა და სწავლისათვის; ბ) 5 ობოლი ქალი სამღვდლო-საეკლესიო მოსამსახურეთა, რომელთაგან თითოეულმა უნდა შემოიტანოს წელიწადში 50 მ., სხვა ქალებმა ადგილობრითი ეპარქიის სამღვდლო-საეკლესიო მოსამსახურეთა უნდა შემოიტანონ სრული ხარჯისათვის 120 მ., ხოლო ნახევარი ხარჯზე—80 მანეთი; მოსწავლე ქალებმა სხვა წოდებათა და სხვა ეპარქიის პირთა, აგრეთვე ადგილობრითი სასულიერო პირთა, რომელნიც არ იმყოფებიან საეპარქიო სამსახურში—სრული ხარჯისათვის 150 მან. წელიწადში, ხოლო ნახევარ ხარჯზედ 100 მან.

4) სწავლის უფლებისათვის ყველა კლასებში დაწესებულია წელიწადში 30 მან. ყველა სავალდებულო საგნებისათვის, ეს გადასახადი ფული ხდებათ მარტო მოსიარულე მოსწავლე ქალებს—ერის წოდებისას და სხვა ეპარქიის პირთ, აგრეთვე ადგილობრითი ეპარქიის სასულიერო პირთ, რომელნიც არ იმყოფებიან საეპარქიო სამსახურში; ეს გადასახადი ფული შემოტანილ უნდა იქმნეს სექტემბრის და მარტის თვეებში ყოველს წლობით და უკანვე არავის არ ეძლევა.

5) დანარჩენში სასწავლებელი უნდა იქმნეს წარმოებული თანახმად უმაღლესად დამტკიცებულის ეპარქიალურ სასწავლებელთა წესდებისა.

მწყმოსი

მე ვარ მწყმოსი გეთილი: მწყმოსმან გეთილმან სული თვის დაქსდვის ცხოვართათვის, (იოან. 10—11).
 ვპოვი ცხოვარი ჩემი წარწყმედული. ესრეთ იყოს სინარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—4).
 მოვედით ჩემდა ყოველნი მპურაღნი და ჭვირთ-მპიმენი და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11—28).

№ 8

1883-1892

30 აზრილს.

შინაპარსი. ოფიციალური განყოფილება: უმაღლესი ბრძანება.—შტატი იმერეთის ეპერქიალური გაზრეილის საქალბო სასწავლებლისა.

საღიტენატურა განყოფილება: მწარე ფიქრები სოფლის მღვდლისა.—მეცნიერების შესახებ.—ანდრია პირველ-წოდებული (ისტორიული პოემა)—ახალი ამბები და შენიშვნები.

სახელმძღვანელო და საყურადღებო ცნობათა განყოფილება: დარიგება მხედველობის შენახვასა და თვალების მოვლაზე.—განცხადებანი.

მ წ ა რ ი მ ი მ რ ი ბ ი.

ამას წინეთ ერთმა სოფლის მღვდელმა გაზეთ-ჟურნალების რედაქტორები მებაღურებს მიამსგავესა და ჟურნალ-გაზეთები—ბადეს. „მებაღური ისერის წყალში ბადეს, სთქვა მღვდელმა, რომ თევზი დაიჭიროს, მაგრამ ხშირად თევზის მაგიერ ბადეს გამოჰყვება წყლიდან ათასნაირი უსარგებლო რამ ნიეთი. დიდი შრომის შემდეგ, შეიძლება, ცოტაოდენი თევზი დაიჭიროს, მაგრამ რა გავწყობა. რაც ბადეს უსარ-

გებლიო რამ გამოჰყვება, იმას მებაღური იქვე წყალში ჰყრის». მართალი რომ სთქვას კაცმა, ეს შედარება მაინც-და-მაინც ურიგო არ არის. ეხლანდელი ღროის ჟურნალ-გაზეთებში ბევრი რამ ისეთები იბეჭდება, რომელიც არც ღეთისაა და არც კაცის. მთელი წლის განმავლობაში ზოგიერთ გაზეთ-ჟურნალში ორ-სამ სტატიას თუ შეხედებით რიგიანს და სასარგებლოს, თორემ სხვა სულ «ყბად ასაღები, წყალ წასაღები»-ა, როგორც თვითონ აცხადებენ ხოლმე ზოგიერთი რედაქტორები!

ჟურნალ-გაზეთების რიცხვი დღითიდღე მატულობს. ბეჭდითი სიტყვის სარგებლობას თან-და-თან

ინებს საზოგადოება, ეს კარგი და მოსაწონი საქმეა ყველასათვის. მაგრამ ზოგიერთ გამოცემათა რედაქციები, გამოტყეხილი უნდა ესთქვათ, არა სასურველ საქციელს ჩადიან თავიანთ გამოცემათა გასაგრძელებლად და მკითხველთა გასამრავლებლად. ზოგი რედაქტორები მართა იმას ცდილობენ, რომ ფულები შეკრიბონ და თავის გამოცემის პროგრამის აღსრულებას არ გიდევენ. ეს ბატონები არ ეძებენ, სახალისოა თუ არა მათი გამოცემის კითხვა, იცის თუ არა მკითხველმა ის ენა, რომელზედაც გაზეთი გამოდის, ანუ ესმის მკითხველს, რაც ამ გაზეთებში იბეჭდება? შენ ფული გაგზავნე რედაქციაში და გაზეთი, თუ გინდ, მიღებისათნავე წყალში გადაგდე, ან დასწვი.

მეორე რიგის ჟურნალ-გაზეთების გამომცემელი სულ სხვა ხერხს და მოქმედებას ჩადიან. ყველას მოეხსენება, როგორ მალე მიდის დრ.ა. გაზეთი, მაგ., დღითრია, რით გინდათ, რომ ააქოთ გაზეთი ყოველ დღეს? არც შეიძლება უკან დაიხიო. მზა ნომერი უნდა გაუგზავნო უსათუოდ მკითხველებს. ამიტომაც არის ხშირად, რომ ყოველი დღის მასალა გაზეთისა წასაკითხად არა ღირს! თუ ილაა ხოხუასთანა ყმედები ჰყავს რედაქციას, კიდევ არა უმავს-რა, იოლად წავა!.. ამისთანა მწერლებს მართა გოკიელა სანაძეზე შეუძლიათ დასწვრონ ათი გაჭიმული და უაზრო სტატია. რუსულ გაზეთებშიაც ბევრი მოთხოვნები და კორრესპონდენტები იბეჭდება. ხოხუასთანა ოსტატი მწერლები ოსტატურად გადააკეთებენ ხოლმე ამ სტატიებს, რუსულ სახელებს და გვარს გადაქართულებენ და თავის ნაწარმოებათ ბეჭევენ. ნიადაგ ამისთანა და სხვა უაზრო სტატიებით ავსებენ გაზეთს და საინტერესოს და სასარგებლოს არას დაგიდევენ. ისინი ცდილობენ, რომ სტრიქონების რიცხვი მიმეტებული იქნეს და ამის და-გვარად გრუშეა მიიღონ, თორემ სხვა ჯავრი მათ არ აწუხებს. ამისთანა ბატონების უმნიშვნელო ნაწერები ხშირად თავს აბეზრებს როგორც მკითხველებს, ისე რედაქტორებს, რომელნიც ბოლოს თავიდან იშორებენ ამ ვაჭბატონებს, მაგრამ ერთი რედაქციიდან გაძევებულნი, მეორე ადგალს ეჩხირებიან და იწყებენ ჩხაბნას, სანამ იქაც არ შეიტყობენ მათი გონების და დიდების ავლა-დიდებას...

არის კიდევ ერთი ხერხი და ღონე, რომელსაც ხმარობენ ზოგიერთ დღითურ გამოცემათა რედაქტორები.

ეს ხერხი და ღონე განლაგებულ ახალ-ახალი ამბების განყოფილება გაზეთში. გაჭირების დროს ეს განყოფილება ძლიერ უწყობს ხელს გაზეთის გავსებას. ამ განყოფილებაში სწერე, რაც გინებას. ამ განყოფილებაში ხშირად კითხულობთ: „კუკის ხიდზედ ორი კაცი წაიხზებნენ, მაგრამ პოლიციელმა მალე გააზავა ისინი და უბედურება არ მომხდარა“. «ბათუმში გამოვიდნენ სამეხთა პატარაჩქის აღსაჩჩევად გამოგზავნილნი დეღეგატები და ბათუმიდან თბილისში ჩამოვლენ». «სიღალიდამ გვეწერენ, რომ იქ უბედურება მოხდა რაღმე, ორ კაცს მუშაობის დროს ჩხუბი მოუვიდა, მაგრამ მალე გააშველეს» და სხვა ამისთანები...

ეს კიდევ არაფერია. ამისთანა ახალი ამბები თუ სასარგებლონი არ არიან მკითხველთათვის, ენება მაინც არავის ეძლევა მათგან. უფრო სამწუხარო ის არის, რომ ზოგიერთი გაზეთების გამომცემლები ყველაფრის ცოდნობას იჩემებენ და ხშირად ისეთ საგნებზე იწყებენ წერას, რომლებსაც მათ არაფერი არ გაეგებათ. რა მოსაწონია, როცა სამეურნეო გაზეთი პოლიტიკაზე იწყებს წერას, საპოლიტიკო გაზეთი — საოხუნჯო საგნებზე და საოხუნჯო გაზეთი კი ღვთის-მეტყველების საგნებზე ღართავს საუბარს მკითხველებთან! რასაკვირველია, არ არის მოსაწონი, რადგან გაუგებარს საგნებზე მათი ნაწერი ყოველთვის გაუგებარი და უაზრო იქნება მკითხველებისათვის.

ზოგიერთმა საერო ჟურნალ-გაზეთებმა მიბაძეს სასულიერო გამოცემათა და მათთაც იწყეს წერა დოღმატებზედ, ჩვენი სარწმუნოების უმთავრეს საგნებზე. ეს გაზეთები მეთაურ სტატიებში ხშირად სწერენ ქრისტეს შობაზე, მის ენებასა და აღდგომაზე. მოიყვანენ წმ. სახარებიდან რომელიმე ადგილს, რასაკვირველია, იმ ადგილებს, რომელნიც მათთვის მოსაწონია და გააჭიანურებენ წერას. ამტკიცებენ, რომ იესო ქრისტე ენო ჭეშმარიტებისათვის, როგორც გალილეი, იოან გუსი, ცვიგლი და სხვა გამოჩენილი რეფორმატორებიო. ერთმა გაზეთმა აი რა სთქვა: «რასაკვირველია, იესო ქრისტეს სწავლა მალა სდგას კონფუციუს სწავლაზე» და სხ... სწორეთ დასაფიქრებელია ზოგიერთი ეხლანდელი საერო გაზეთების მსჯელობა ჩვენი სარწმუნოების საგნების შესახებ...

საერო გამოცემათა ცენზურას დიდი ხანია ნაბრძანები აქვს, რომ ნება არ ღართოს დასაბეჭდად

იმისთანა სტატიებს, რომელნიც საწმუნოების და დოქტრინების საგნებს შეეხებიან, ვიდრემდის სასულიერო მართებლობისაგან არ იქნებიან ივინი ნება დართულნი. მაგრამ ცენზორებს, შეიძლება, აღარ ახსოვდეთ ეს ბრძანება და ისინიც ასე ადვილად აძლევენ ნებართვას ამისთანა სტატიების ბეჭედისას საერო გაზეთებში.

ხშირად კითხულობთ ზოგიერთ საერო გაზეთებში მეთაურ სტატიებს და გიკვირსთ, რომ საერო გაზეთი დიდის ფულმოდგინებით შესდგომია საწმუნოების და სამღვდელთა სტატიებს. ყოველთავე ეს გიკვირსთ და ამბობთ: მაღლობა ღმერთს, რომ საერო გაზეთებიც მიხედნენ საწმუნოების დიდ მნიშვნელობას და სამღვდელთა წოდების მაღალ დანიშნულებას. მაგრამ ამავე გაზეთის ფელიეტონში თქვენვე კითხულობთ სასულიერო წოდების შესახებ შემდეგ საოცარ, ხეზრულ სიტყვებს ერთი ცილაცა მაჩხანელისას. აი მოისმინეთ, რას სწერს ეს ვაჟბატონი:

«სულ-მოკლე გლეხის უმთავრეს წლიურს შემოსავლს და იმის ერთადერთს იმედს ცხოვრებისას შეადგენს: სულადი და ღვინო. ამ სულადმა და ღვინომ უნდა აცხოვროს წლის-წლებამდის მთელი იმისი ოჯახი; ამ სულადმა და ღვინომვე უნდა გაისტუმროს იმისი დღეობაც, ნათლობაც, ნიშნობაც, ქორწილიც, ქვებისც, წიწკაც, რიგიც, საღმრთოც, ბატონიც, მოკალეც, მკვლეც, მუშაც, მოჯახიგირიც, ფოსტის ფულიც, მღვდელიც, მასწავლებელიც, და დალაქიც.

რა უნდა იფიქროს მკითხველმა ამისთანა ხეზრულ და სულელურ მოაზრე მწერალზედ? რა უნდა იფიქროს იმ მწერალზედ, რომელიც სამღვდელთა სოფლის დალაქებს, ჩარჩებს, მარტარუზებს, ვაჭრებს და სირაჯებთან ერთად ხალხის სისხლის მწოველად და წურბელად უწოდებს და არაერთარ განსხვავებას არა ხედავს სამღვდელთაში?

აიღეთ ამავე უზრდელი და ხეზრე მწერლის გონების ნაწარმოები სამღვდელთა შესახებ:

როგორც ვიცით, უკვლავად ახლა დგანან ხალხთან მღვდლები. ესაა ვიკითხეთ, რას აკეთებენ სოფლის მღვდლები, ასრულებენ თავიანთს დიდსა და წმ. მოკალეობას: სწიწკენ, როცა გადღებულნი არიან? კითხულობენ ეკლესიაში ისე გარკვევით, ნათლად და გრძნობით, რომ ხალხს სასიკეთეს დაუბადონ და ცოდვა-მადლის გრძნობა გაუღვიძონ? უქადაგებენ ხალხს კვირა-უქმე

დღეს ცხოვრების აკრებლობაზედ, რომ უვიცი და უცოდინარნი მოკალილონი იქონიან? სათნოებს უწევან დატაკს მრევლს მისაცემში, რომ საქმით დასახსონ ხალხს გულგებადობა საზღვრებისა? კეთილის ფოთა-ქცვისანი არიან შინ და გარედ, რომ მათს კეთილსინდობას მრევლმაც მიჭამოს და როგორც მღვდელი — ისეთი კრი იქონს? არა და ათასჯერ არა! ზარის ხმას მათში გაიგონებთ, როცა ტახტები და მიცვალებულია; ისეთი გაუგებარი ტყუილ-ტყუილით კითხულობენ ეკლესიაში, რომ თვით დიდი ღვინისტიც კერას გამოაჩვენებს იმითს ფატი-ფურცანს ნუნდუდიგან; უქადაგებენ მხლელად იმას, რომ მღვდელს ბატონისცემა იცოდეთ და მეტობით მოგვემდეთ ფულსაც და პურსაცაც; იესო ქრისტესებურ სათნოების ბადად უწალო დატაკებს მისაცემში გზიწებს უკენებენ, სახლს არ უნათლაკენ, მაჩლს არ უგურთებენ, მკვდას არ უმარსაკენ და ვინ მისთვის კიდეც, რა შავს დღეს არ აყენებენ; და რაც შეეხება იმთს უნებობის ფოთა-ქცვას, საზოგადოდ ანაფორიანები უანაფორებზედ 50 გრადუსით მეტნი არიან გასაკიცხის ფოთა-ქცევით და აი რათა: იმათზე წმიდად ღვინით საესე სტაქებს, ჯამებს და ჯახებს კერავინ გამოსწრუტაკს, იმათზედ მკვასედ კერავინ შეიგინება, თუ გულ მოსულები არიან, იმათზედ ხერხანის რესტატემა შურისა და სამდიდრის მიებაში თვით რესტ-შილდის „სამეფო შიაც“ არ მოაძებნებან, იმათზედ მეტ სარგებლით ფულს კერავინ გასესებს, იმათზედ მეტს უგურადლებს გულგობლობას საქველ-მოქმედს საქმეში და მწერლობის შესახებ კერავინ გამოიჩინს და იმათზედ მეტად კერავინ გაკადნიერდება შავის ჯანბურ-რუსით მრევლს არკმარში... ესაა თქვენ თვითონ წამოიღებთ: მღვდლები რომ ასეთნი იყვნენ, იმათი მრევლი, ბადაობნი, მთავრები, დიაკონები, სტაროსტები და მსათეები რადანი იქნებან! ვაი ჩვენს ქვეყანას იმათს ხელში! თუცა-კი არც რუსეთი დღეს და გად-მადის მღვდელთაგან მონაქმედის კეთილით, დასამტკიცებლად ამისა, აა რას ამბობს სხვათა შორის ს. ა. რანინსკი თავის სტატიაში: «замѣтки о сельской школѣ», რომელიც გამოცემულია უწ. სინოდის რეპრ-ბრეგურის გახარებულით: «да, священники наши плохи. Наше духовенство чахнетъ и гибнетъ, гибнетъ немедленною позднею смертию, похожею на самоубийство». უფრო უკვამლო-დად-კი რუსების შექმნი ანდაზები ასსათებენ თავის სამღვდელთას: читаетъ: да будетъ воля Твоя, а думаетъ: какъ бы моя! Три попа, а заросла въ церковь тропа».

დმეტო მოკვსედე, დმეტო გვიამდე და გან-
გვარდე მანე აკ-სულეს.

რასაკვირველია, ვერ ვიტყვი, რომ უკვლავ მდგდლე-
ბი აწამდგდლები იყვნენ და ადარ მთაბრებოდეს მათ
შორის ისეთი სულით კეთილი, გულთ შატისანი და
გონებით ბძენი, აწა, რგორ აწ მთაბრებთან, მკ-
რამ ასში ერთიღ ძლივს და აბა ზღვაში წკეთს რა შე-
უძლიან? მამ-ტი რომ ანგრეკდეს, ერთი მათს ნანგრეკს
რგორდა ააშენებს? დიდად, დიდად დასაფიჭრებელი
და სამწუხარაა, რგორდაც ზნეობრივ ბურჯების მკვიდ-
რად აშენების ბაღდად ხალხის გულ გონებაში, დღითი-
დღე ძირს უთხრან და ანგრეკენ ხალხის საკეთილთ
რწმინას თვით ისინივე, ვინც ვაღდებულნი არიან ვე-
ლაზე უწინაესს მათ უწინამძღვრან, უქადაგან, ჩააგო-
ნან და აწაგონ უვიც კრს მხნეობა, გარჯილობა,
კეთილ-ზნეობა, ძმობა, ერთობა, სიყვარული, სიძაბო-
დე და შატისანება; მაგრამ სად არის, სულ სხვას გე-
დავთ. აი თუნდა მკაღთადა: განა მისატყვებელია, რომ
მდგდელი, მოძღვარი კეთილ-ზნეობას, სამაგიტრთში
იდგეს თანუშებლს გრებასთან და „უწას“ ძახლით
იჭაურებას იკლუბდეს გონება-დაკარგული? სახალხოდ
კაცს ჯობით კბილები ჩააღწოს და ბოლოს თუღლით
მწმები შეისუიდოს და ტუეილად დააფიცოს სამსჯე-
რთში ჯვარსა და სასარებაზედ, რომ მდგდელს მკვი-
სათვის ხელიც აწ უხლია? დიდაც გასაოტარია შეგ-
ნებულის ადამიანისათვის ასეთი სამწუხარო მოკვლენანი,
მაგრამ, ჩვენდა სამარტსვინოდ, თუერთ ამაზედ მკტს
მოსახილებელს მთაბრებთ მდგდელსა და მკველს შო-
რის. განათლებულ მთაბრებებს ადგენენ; სეკტანტებსა
და მკმადიანებს უტზანინან და მთაბრებები კი დღეს
ჩვენს კრსა და მდგდლებს ესტარებათ, დმეტოს გე-
ფიცებთ.

სომენთა აწ უკვე განსვენებულმა პატრიარქმა
მაკარიმ მისწერა სომენთა ყველა რედაქციებს, რომ
მათ სამღვდლო წოდების შესახებ გასაკიცხი არა
დაებუქდათ რა. სომენთა ყველა რედაქციები ამ ბრძანე-
ბას მტკიცედ ასრულებენ დღესაც და არცერთი სომხუ-
რი გამოცემა არ იკადრებს, რომ ერთი ვინმე უპატიოსნო
ტერტერის საქციელის გამო მთელი სომხის სამღვდე-
ლოება ლანძლოს. ილია ჭავჭავაძის გამოცემას,
„ივერია“-ს თავის წმიდა მოვალეობად მიიჩნია, რომ
საქართველოს მთელს სამღვდლოებას, რომელსაც
ერთის მხრით განიხებდას და გასრესას ემუქრებთან,
ცეცხლი შეუკიდოს და სამარე გაუთხაროს.

ნაცვლად დახმარებისა, თანაგრძნობისა და შემ-
წობისა მტრის სასიხარულო საქციელს ჩადის
«ივერია»; იგი ცდილობს მალე ამოფხროს ხალხის
გულიდამ ის პატივესცემა, რომელიც ხალხს დღემდის
კიდევ ჩარჩენია გულში სამღვდლოებისადმი. აფერუმ
«ივერიის» პატრიოტებო, პუბლიცისტებო, საქართვე-
ლოს აღმდგენელებო!.. რასაც არა ვსწერთ რომე-
ლიმე გარემოებათა გამო, ეს თვითონ იგულისხმე,
პატივეცემული მკითხველო და მიხელი...

მაჩხანელი სწორეთ იმ პატრიოტების დასს უნდა
ეკუთვნოდეს, რომელსაც ეკუთვნოდა ერთ დროს
ზე—ოვი და უტუ—ული და რომელთა ტიტინმა და
პატრიოტობამ ყველა ქართველის გული შეაწუხა.
უტუ—ული მაინც ერთი ბებრის ჩაგონებით კინაღამ
კკუაზე შეიშალა ჩვენს წინააღმდეგ. ბოლოს იარა,
იარა და ხ—ში ამოყო თავი. აქ თანამდებობით და
თფილი აღცილით დაჯილდოებულმა დიდი ღვაწლი
გამოიჩინა სასწავლებლის პროგრამიდან ქართული
ენის გაძვეების მსჯელობაში... ზებ—ვი ხომ ქარ-
თველობაზედ უარყოფისათვის «ჩინოენიკად» გასდა!..

მაჩხანელს სწორეთ სირაჯხანაში ჰგონია თავის
თავი. გაუგონია, რომ პუბლიცისტობა იმაში მდგო-
მარეობს, რომ ყველაფერი და ყველანი გაკიცხო და
აუგო, და ისიც აელაბრის სირაჯივით გამომდგარა
და კიცხავს და აუგებს ბრალიანს და უბრალოს,
მრუდსა და მართალს. ასს მღვდლოში ერთ
მღვდელს არ სთელის ღირსეულად და მასწავლებლებს
კიცხავს, რომ ეკლესიაში არ დაიარებიან შაგირდებთან
ერთად. თუ მღვდლები არ არიან, ვისგან უნდა
მოისმინონ მასწავლებლებმა წირვა?!..

არ იფიქროთ, რომ მაჩხანელის სიტყვა-ქადაგება
პირველი თქმულობა იყოს. გარწმუნებთ, რომ შემ-
დგ ათის წლისა მაჩხანელის სიტყვებს გაიმეორებს,
რასაკვირველია გადაკეთებულს, რომელიმე მუკუზნე-
ლი ანუ მღვრეკელი და იმდენ კვალს დააჩენს
საზოგადო ცხოვრებაში, რამდენსაც დააჩენს მაჩხანელის
ნაჩხაბავი...

სოფლის მდგდელი.

მეცნიერების შესახებ.

(მეორე საუბარი).

ნეტარ არს კაცი, რომელმან შეიძინა სიბრძნე და მოიპოვა გონიერება. ამათი მოხვეჭა არის უმჯობეს ვეცნლის მოხვეჭისა და მოგება მათი—უმეტეს ოქროს მოგებისა. სიბრძნე უძვირეს არს ძვირფას თვლებზე, და კაცი იმის შესაღარს ვერარას მოისურვებს.

სიბრძნეს მარჯვენა ხელში აქვს დღეგრძელობა, მარცხენაში კი სიმდიდრე და დიდება. გზა სიბრძნისა საამური და კვალი მისი სამშვიდობო.

იგავნი სოლომონისნი.

მინც მთლათ ერთიან არ მისცემია მეცნიერებას, ის ვერ წარმოიღვენს, თუ რამდენათ იგი სულისჩამდგმელია და მაფრადებელი ჩვენის ცხოვრებისა. დღით ცდებიან ისინი, რომელთაც ჰგონიათ, ვითომ მეცნიერება ერთი მშრალი, საძნელო და პროზოული რამ არის. თუ მთლათ რომელიმე მეცნიერება არა, იმისი რტოები და მისი შემადგენელი ნაწილები მინც იმდენათვე გასაგებია ჩვენთვის, რამდენათაც მახლისებელი და სანუკვილი. სამეცნიერო სიტყვები, პირუტყვთა სამეუფოს მოდგმათა აღწერილობა, დარიგრიგება მეცნარეთა და მისთანები ისეთივე მნიშვნელოვანია მეცნიერებაში, როგორც ლექსიკონები მწიგნობრობისათვის. უეჭველია, რომ ძველებური ზღაპარ-თქმულობანი, როგორც, მაგალითად „ოქროსმატყლოვანის ვერძისა“, „მიჯაჭუელის ამირანისა“, „როსტომ ფალაენისა“ და სხვა მრავალი ხალხური ზღაპრები, თუ ისინი სწავლულობის შუქმოფენილნი არიან, მთლათ ერთიან ჰკარგვენ თავისს პოეტურ მომხიბლობას. მაგრამ, ნაცვლათ ამ პოეზიის სურათებისა, განმარტება და შეგება ბუნების მოვლინებათა გაცილებით უფრო საკვირველი და გულ-გონების გამსჭვალაენი არიან. ამაში უფრო აურაცხელი პოეზია, შეენიერება და ჰარმონია სუფევს, ვიდრე იმ პოეტურ სურათებში, რაიცა დაუხატავს და ჩვენთვის გადმოუცია იმ კაცთა, რომელთაც არცა რა მეცნიერული ცოდნა ქონებიათ და არცა რა გონებითი განვითა-

რება. მეცნიერება თავისს აუარებელს მოვლინებათა განმარტებებში აღსავსეა საკვირველებით და ფერადსახოენობით, როგორც თვით საგრძნელო ზღაპარი. მხოლოდ განსხვავება ისაა, რომ მასში ხორცშესხმულია სინამდვილე, ზღაპარ-თქმულობაში კი მოგონილი. ჩვენს დროს ზღაპრებით გონების საზრდოობა გონების დაქვეითებაა, როცა ბუნების კარი გახსნილი და ღიაა ყველასათვის.

ბოტანიკას (მცენართ-მეტყველებას), მაგილით, ბერნი თელიან მშრალ საგნად. თუმცა ჩვენ კი შეგვიძლია, ალტაცებაში მოვიდეთ ყვავილ-ხეების შეგნებით ბოტანიკის უცოდნელათაც, მაგრამ ეს ალტაცება იქნება მხოლოდ წუთიერი და ზეწარებითი. ბოტანიკი კი რომ გაისერნებს ტყე-მინდორში, ამ თავისებურ «საგრძნელო მალნარში», ეს სულ სხვაა. —მას ყოველ მხრით ისე მხიარულათ მოეგებებიან მისი ნაცნობი ფერად-ფერადი მეგობრები და ისე ერთმანერთს ასწრებენ მოუთხრან რამ უცხო ამბები მეცნიერს, როგორც მოყვარულს და ახლათ შინ მოსულს მშობელს მისი პაწია შეილები ექვურტულებიან შინაურ ამბებს.

როგორი საოცარი რამ არის, მაგალ., ჭეშმარიტბანი, აღმოჩენილნი ვარსკვლავთმრიცხველობისაგან. ასტრონომი (ვარსკვლავთმეტყველი), იკვლევს რა გატაცებით ღამით მყუდროებაში ცის მნათობებს, მათს მიმოსროლას, მათს მიმომზიდველობას და ერთმანერთთან დამოკიდებულობას, ბოლოს იგი მკვირცხლის მათემატიკის განგარიშებით გვიწინასწარმეტყველებს ათასს წელს შემდეგ რა ვარსკვლავი უნდა გამოჩნდეს ცის მარჯანზე, რა ციური სხეული რა ნივთაერებისაგან შემდგარა, რა ცვლილებაში ვარდა რომელი მნათობი და რა პერტრუბაცია (მიმოდრულება) მოხდება მათ შორის. გამსჭვალული ციურ მნათობთა საოცარის ძალებით და ჰარმონიით, დავით წინასწარმეტყველი ღაღადებს: „ცანი უთხრობენ დიდებასა ღვთისასა, და ქმულთა ხელთა მისთასა მიუთხრობს სამყაროა“. დიდებული მათემატიკი ნაუტონი, მიმწლომი ცის მნათობთ მიმომზიდველობის წესისა, როცა მასთან ღვთის სახელს ახსენებდენ, მაშინვე ფეხზე წამოდგებოდა და მოწიწებით ქუდს მოიხდიდა. განა ზოგს უმეცარს მორწმუნეს შეუძლია დაიხმოს ისეთი შეგნებული სარწმუნოება, როგორიც ჰქონდა ნაუტონს? ბუნების საიდუმლოთა მკვლევარი

დგას იმ სიმაღლეზე, საითგანაც მას შეუძლია ნათელი თვალით განიცადოს მსოფლიო შემომქმედისა, განსკვირვოს წარსული ცხოვრება კაცობრიობის და «ცნობითა შემხედველითა» შეფრთხინვიდეს აწმყოს, წარსულს და მომავალს. ვინც კი მართა აწმყოთი ცხოვრობს, განა ის ბევრით დგას პირუტყვეზე მაღლა?

ბუნების ისტორიის შესწავლა, ცხადია, ნელ-ნელა გაანადგურებს ჟინს ნადირობისას, მეომრობისას და მის გვარს სავარჯიშოებს. რაც ჯერ კიდევ ვერ ამოიფხვრა კაცობრიობაში ამდენის საუკუნის განმავლობაში. ეს ნადირობა და სისხლთ მღვრელობის წყურვილი, უტყველია, ეკუთვნის იმ დრო-ჟამს, როცა ადამიანები ცხოვრობდნენ მხოლოდ ნადავლით და გარეულ მხეცებზე ნადირობით. აქლა ვხედავთ, რომ ნადირის ხორცი თანდათან იშვიათდება. აღრინდელი ნადირების ხსენებაც კი აღარსად არის, დარჩენ სანადიროთ ყურდღლები, მღვდლები... ზოგიერთა ფრინველები. მაგრამ, რაკი ესენიც თითქმის გადაშენდნენ, ახლა დაიწყეს ჩელოფნურათ ნადირთ მოშენება, რომ დრო და დრო დაგრიონ მათ, ქლიტონ და მით მოიკლან ძველებური ინსტიტუტური ჟინი. სწავლულეები, რომელთ რიცხვი დღითიდღე მატულობს ამ წინაპრულს ჟინს იმითილა იურეებენ, რომ ფატერენ სხვა და სხვა ცხოველებს და მწერებს მათის აგებულობის გამოსაკვლევათ.

დიდძალი უმეტესობა ადამიანებისა კი ბუნების მოვლენებებს ისე შეუგნებლათ უყურებს როგორც მცენარეები და პირუტყვები. მათ ფრინველები იზიდავს მხოლოდ როგორც პატარა ბავშვებს; თავს იქცევენ ზეუ, ან გემოს უსინჯვენ, როგორიო საჭმელათ. გარნა ჩვენ იმედი უნდა ვიქანიოთ, რომ თანდა-თან შევესწრებით იმ დროს, როცა სიყვარული მეცნიერებისადმი ისე გაგვისიხლ-ხორცდება, რომ ბუნების მოთხოვნილებად გადაგვექცევა ღმ შეგვექმნება იმ სამუსიკო ნოტებად, რითაც ჩვენ გამოვიტანთ ბუნების სიმებითგან უნარნარეს ჰანგებს. მაშინ ბუნება განდება ჩვენის გონების საუნჯის წყაროდ. ბუნება გვიწვევს ჩვენ, პოეტის სიტყვით „იმ დიდებულ ტაძარში, რომელიც გვაოცებს თავისის სიდიადით, სადაც გაუქრობელის სინათლით კაშკაშებენ ბუნებრივი ლამაზრები, მგალობელთ გუნდად არიან ზღვას ქარი-შხლები და ღვლვანი და მდინარე-ნაკადულოთ დუდუნ-ჩქრიალი, ორღანოდ—ქუხილი და გუმბათად—ცის

მარჯანა“. მეორე პოეტი გოცებით ლაღადებს: „ღმერთო, ვინ მიწედეს შენგან ქმნილს, მისს ფერ უთვალავ შევენებას! სიბნელეს აქრობ ნათელით, სიკვდილით ბადავ ცხოვრებას“.

იქ, სადაც შეუჩვეველი თვალი უფიცის დამკვირისა ხედავს მხოლოდ ლაფსა და ტალახს, მეცნიერება აღმოაჩინებს საკვირველ რასმე ნიეთსა და ძალას. აი, თუნდ ქუჩის ტალახი. იგი, ვხედავთ, შესდგება თიხისა და ქვისაგან, საჯისა და წყლისაგან. მაგრამ მას რომ ქვიშა გამოაცალო და ერთგვართ შეცვალო მისი ხიმსალები (ატომები), იგი, ბუნების თვისებისაებრ, გადიქცევა ძვირფას ქვად, რომელსაც უძახიან ცინსატებს, ანუ დანაკას. თიხა რომ გამოაცალო, ეს ტალახი გადამუშავდება საუცხოვო თეთრ ფაიფურად, რისგანაც ძვირფას ქურჭლებს აკეთებენ. შემდეგ, თუ კიდევ გაასუფთავე და გამოახურვე, იმისგან კეთდება საფირო (ძვირფასი ქვა). ბოლოს, წყალი მისი, დაწმენდილ-დაანკარებული ხდება ცერის წვეთად, ანუ ბროლდება. შევნიერ ვარსკვლავის სახედ.

მეორე მაგალითი ავიღოთ—ქაღალდი. უმეცარ კაცს ვერ დაჯერებ, რომ ის თეთრი თოვლივით ქაღალდი კეთდება ქუჩაში ნაყარ ძველ-ძველ ტილოების ნაგლეჯებისგან.

ის კი არავინ იფიქროს, ვითომც მეცნიერება მართა გასართობი რამ იყოს მოკლილობის დროს, ანუ კიდევ მხოლოდ შემოხსენებულ ნიეთების კეთებას ესწრაფოდეს. მეცნიერებას ეს თავის-თავათ, გზა-და-გზა მოსდევს. მეცნიერული განათლება მიუცილებელი და საპატიო საქიროებაა თვითეთლის მოაზრე და მუშა კაცისათვის, როგორც გონების, სულის საზრდო. აი როგორ განსაზღვრებს ინგლისის საერო განათლების კამიტეტი სამეცნიერო განათლების მნიშვნელობას: „მეცნიერება ამკვეთრებს განათლების ნიჭს, რომელიც პატარობითვე თვითეთლს ადამიანში ბუღობს ჩანაჩენის სახედ; მეცნიერება აჩვევს ახალგაზღვებს მოვლინებათა მიზეზის და შედეგის კვლევას; იგი ავითარებს და აბავლებს მათში აზროვნობის ნიჭს; იგი არის საუკეთესო წამქეზებელი გონებით საქმიანობაზე ნახევრათ-განათლებულ კაცთა, რომელთაც სჭირთ დამღუპავი სიზანტე აზროვნობისა. ესენი ძალიან ერიდებიან ტვინის ამუშავებას, თუ ეს მუშაობა მექანიკური არ არის, როგორც მაგალითათ ცარიელი დახსომება ფაქტების განზოგადებას და დასკვნებს მოკლებული. ერთი რომ ღრმით დაუკვირდე მეცნი-

ერების დიდებულობას და გაითვალისწინო პირველყოფილი დროები, სივრცის განუზომელობა, ბუნების კანონთა დაურღვეველობა, მსწრაფლ ჩვენი წერილმანი, დღით-დღიური საჭირობოროტო ზრუნვები მტვერივით განქარდებიან. ამით ჩვენ გვეძლევა შეცბასულია, აღფრთოვანება გულ-გონებისა, რის შემდეგ უფრო მარჯვით ეკიდებთ ხელს დღიურ ვარამს და პრაქტიკულ სამუშაოს, თითქო გადახალისებულნი.

ერთმა პროფესორმა აი რა თელსაჩინო სურათით დასახა ბუნების და ცაოვრების კანონთა შესწავლის საჭიროება. „წარმოიდგინეთო, თქვა მან, ვითომც თვითფულის ჩვენგანის კეთილდღეობა დამოკიდებულია ჭადრაკის თამაშის მოგება-წაგებაზე. მაშინ ყოველი ჩვენგანი თავისს საღეთო მოვალეობად დავიდებლით შეგვესწავლა ეს თამაშობა, თუ ზედმიწევნით ვერა, თვითფულის ჰაიკის სახელი და მსგელობის წესი მაინც. უეჭველია, რომ ჩვენ ძალიან გაგვიცხადებით და რეგენებათ ჩავთვლიდით იმ მშობლებს, რომელნიც არ ჩააგონებდენ თავიანთს შეილებს და იმ მთავრობას, რომელნიც არ დაუქანონებლა თაიანთს ქვეშევრდომებს, ჭადრაკის შესწავლას. ახლა ასე გასინჯეთ: იმაზე უმარტივესი და საანბანო ქეშმარიტებს კიდევლა იქმნება, რომ კეთილდღეობა და ბედნიერება კერძო აღმძიანისა და მთელის ერისა პირდაპირ დამოკიდებულია წეს-კანონთა ცოდნაზე იმ თამაშობისა, რაც ჭადრაკის თამაშობაზე ბევრათ უფრო რთულია, ძნელი და განმავითარებელი, ეს ის თამაშია, რომელშიაც უხსოვარის დროითგან ჩაბმულნი არიან ქალი და კაცი და თამაშობის წესისა კი არა გავგებათ რა უმეტესობას. ჭადრაკის ფიქრად ამ თამაშობაში დავსახოთ ქვეყნიერება, ფიგურებად—ბუნების და ცხოვრების მოვლინებათა კანონები, ჩვენს ზოპირდაპირედ ის ოსტატი ხელოვანი, ჩვენგან უხილავი პირი, რომლის სავალეები მუდამ სწორი და უცთომელია. ვიცით აგრეთვე, რომ ის ჩვენი მოკამათე შეცთომას არ გვაპატიებს და ულმობელათ მოეპყრობა ჩვენს უფიცობას. ვინც დახელოვებული მოთამაშეა, ჯილდოებსაც ის იღებს და ვინც თავებდათ და უგულვისხმოდ თამაშობს, იგი წაგებული ჩიება და არ დაწოვევს.

(შემდეგი აქნება).

ანდრია პირველ-წოდებულნი.

ისტორიული პოემა *).

I

შვიდ თავას ჭ შვიდ ხელას ქართლის გამომსახველად ბოჩო-კერპს აღმერთებდენ ჩვენი მამები ძველად.

ჭქონდათ შიში ჭ რიდი ქანდაკის ძლიერების ჭ სიტყვებიც სჯეროდათ მისის ქურუმ ბერების.

როცა ქურუმი ვისმეს დასდებდა რამე ბრადებს, მაშინ ბოჩოც მრისხანედ უპვრიალებდა თვადებს;

ხან მუცლით იძახოდა, ხან დააქნევდა თავსა; ჭ თართალიაში მოჭყავდა ხალხი ამ სანახავსა.

მსხვერპლი მსხვერპლზედ მიჭქონდათ, გულით ევედრებოდენ!.. ბოჩო ბოჩოთ რჩებოდა... ქურუმნი მსუქადებოდენ.

მრავალმა საუკუნემ განვლო შეურყეველად, არვის ბოჩოს დმერთობა არ ჭქონდა საეჭველად.

სანამ არმაზ-ძლიერი, სპარსეთით გადმოსული, არ შეეჭაკა ბოჩოს უზომოთ გულ-მოსული.

მისის თანა-დმერთებით მოედო საქართველოს; მადალო მთებზედ აგებდენ ბომონებს სამლოცველოს!

ერთი სამცხის გორაზეც იყო ამადლებული

*) ეს პოემა გადმოგვცა ჩვენ ბ. აკაკიმ იმ დროს, როცა ჩვენი გაზეთი ახალი დაარსებული იყო. იმ დროს მკითხველებიც ცოტანი გვჯავდა და დღეს კი ბევრსა სურს ამ პოემის წაკითხვა; ამიტომ ხელახლად ვბეჭდავთ ამ პოემას ჩვენს გამოცემაში თანახმად ზოგიერთების სურვილისა.

რედაქტორი.

ღ მისი ქურუმებიც
თვალთ-მაქცობით ქებული.

ანბობდენ, რომ «მათ სადგურს
გარედან კი ვხედავთო,
მაგრამ შიგ ფენის შედგმას
შიშით ვერა ვხედავთო,

რადგანაც ავსილია
მადლითა ღ ძალითო
ღ ჩვენ იმ საიდუმლოს
ვერ ვინილავთ თვალითო;

მხოლოდ გვესმის შიგნიდან
რადაც ხმაურობაო,
თვითქოს დმერთებს უოველ-დამ
აქვსთ სადმერთო სტუმრობაო“.

მართალს ანბობდა ერი,
ესმოდათ ღამით ხმები,
მაგრამ დმერთების ნაცვლად
ილხენდენ ქურუმები!.

ერთხელ ჩვეულებრივად
სუფრა იყო გაშლილი;
გარს უსდენ ქურუმები
სანოვაგით ავსილი.

რაც იმ დღეს კერპებისთვის
შეეწირა ერს მსხვერპლად,
რიგ-რიგისათ დაეწყოთ
ის სუფრაზე უკლებლად.

სჭამდენ შეექცეოდენ
ერთად გულ-მადიანად;
ზედ დვინოს აყოლებდენ
იმდერდენ ტკბილ-ხმიანად.

ერთმა მთავარ-ქურუმმა
კათხას მოავლო ხელი
ღ უთხრა მერიქიფეს;
„მოიტა ძველის ძველი

ღ შირამდე ამივსე
ჩემი კაახა რჩეული!..
ვინც რომ არ გამოსცალოს,
იყოს წვერებ წყეული.

მჭვირვალი ღალის წვენი
სულ-ხორცივით ტკბილია!..
სიმართლეც ამაშია...
სხვა სულ უველა ტკვილია!..

შენთანა ვარ ზარფუშო!
ნელავ რათ მოგწყენია?
სანამ ქვეყანა ბრმაა,
ეს სოფელიც ჩვენია!

შესვი, გამნიარულდი,
არ გადაჰყვე ოცნებას
ღ მით არ უდალატო
ქურუმთა მადალ მცნებას!»

ზარფუშ ერქვა ერთს მათგანს
შეძახქანეს გერპების;
ის იყო სიქადული
ღ სიმტკიცე იმ კრების

სამანქანო მის ქცევას
ვერ ასწრებდა ვერვინ თვალს;
ურინრად მოქმედობდა
არ სტოებდა გზა ღ კვალს.

ქურუმთა უხუცესის
იყო მარჯვენა ხელი
მისი მესაიდუმლე,
მისი თანამძრახველი
ღ ამან სთქვა პასუხად:

„ქურუმთა უხუცესო,
კანონია ის ჩვენთვის,
რაც უნდა დაგვიწესო!
რაც ბრძანეთ, უველამ ვიცით,

არის ჩვენი ხელობა,
მაგრამ ვძმართებს ხან-ღ-ხან
წინა-გამჭვრეტელობა.
ვაი თუ ჩვენს დიდებას
ერთხელ ბოდო მოედოს

ღ რაც დღემდი კმაროდა,
ერს აწ ის აღარ ეყოს.
მართალია ბოჩოზედ
მან გული აიყარა,

მაგრამ გულ-მხურვალეობით
ვერც არმაზს შეეყარა.
ასე ანბობს: „რომ ბოჩო
არ გამოდგა დმერთიო!..

ეგებ მეორეც სტყუა,
თუ სტყუოდა ერთიო!..
ეჭვი ერს გვიორგულებს;
შემცირდა სამსახური,

რაგი ჩვენს სასწაულებს
შეაჩვიეს თვალ-ყური.

დრო არის გამოვსცვალოთ
ჩვენის ხერხის საგანი
ღ უჩვენოთ ერს რამე
უჩვეულო მანქანი!

აამჟოთა ამ სიტყვამ
მაშინ მთელი კრებულის
ღ ერთმანეთს უმზერდენ
ცუდათ ჩაფიქრებული.

მხოლოდ მთავარ-ქურუმი
არ იმჩნევდა ამ სიტყვებს;
აგდებულის დიმილით
უქურუბდა განზედ სხვებს.

მოძმების რეკვენობა,
თვითქოს ერცხვინებოდა
ღ თანაც მათ სიფრთხილეზე
გულისთ ეცინებოდა.

მერე სთქვა: «თქვენი ბრალი!
რა ცოტაზედ სწუხართო,
ისევ გამხიარულდით,
მოწყენილი ნუ ხართო!

ულოდნელმა სიტყვებმა,
როგორ დაგადონათო?
მაგას მე არ ვფიქრობდი,
განა თქვენ გეგონათო?

მაგრამ ადვილი არის
მაგის გასწორებაო
ღ მაგისტვის მანქანი
სულ არ მეჭირვებო.

თვალი არისო ამ სოფლად
კაცის მოქმედებაო:
ზედიზედ რასაც ნახავს,
ყველა მოსწყინდებაო.

ნახული აქვს სუეველას
ჩვენი სასწაულიო
ღ რაღას გაიკვირვებს
ერთხელვე ჩვეულიო?

მაგრამ მე სულსხვა-გვარად
დავიმონებ ერსაო,
დაუდებ გამოცანას
მის ჭკუის საფერსაო.

გაზდილი მუავს, თქვენც იცით,
საოცარი გველიო,
არ ვინ არის გარემე
იმისი მნახველიო.

შემოვანვევ სამსხვერპლოს
ცხოველთ მულავავ ბუასო
ღ ურჩს ჩვენის ნებისას
ის ასწავლის ჭკუასო.

მის უცნაურ გაჩენას
დმერთებს დავაბრალებო
შვიდებს მსხვერპლად მოვიტხოვ,
მშობლებს გავამწარებო.

ღ როცა სინანულში
ჩავარდება ერო,
მხოლოდ მაშინ გაქრება
გველიც მათი მტერიო“.

ეს სიტყვები მაღამოთ
გულში მოხვდათ ცბიერებს,
შვებით აცმატურებდენ
უფვაშებსა ღ წვერებს.

მადლს ღ ქებას უძღვნიდენ
მოხერხებულ უფროს ძმას
ღ ეძლეოდენ ისევ
უზომო ჭამას ღ სამას.

აჭავი.

(დასასრული შემდეგში)

ახალი ამბები და შენიშვნები.

ქუთაისის საფილოქსერო დასის ექსპერტმა
ბ. ვ. ა. სტაროსელსკიმ ჩვენ გვთხოვა
ქვემო მოყვანილი განცხადების დაბეჭვდა გაზე-
თში იმ იმედით, რომ მრევლის მღვდლები წაუ-
კითხვენ და გააცნობენ თავიანთ მრევლთ ამ გან-
ცხადების შინაარსს. ვასრულებთ ბ. ვ. ა. სტა-
როსელსკის თხოვნას და სრული იმედი გვაქვს,
რომ სამღვდელოება, რომელიც მუდამ ხალხის
კეთილდღეობაზე ზრუნავს, აუხსნის და განუ-
მარტებს ხალხს ამ განცხადების შინაარსს. ამას-
თანავე ჩვენ გაზეთთან ერთად ვგზავნით 5-6
განცხადებას ხალხში გასავრცელებლად.

«ქუთაისის საფილოქსერო დასის ექსპერტი საყო-
ველთაოდ აუწყებს ბატონთ ვენახის პატრონებს, რომ
ჭრაქისაგან საწამლებლად პირველი ვაზების მორწყვა
(სხურება) ბორდოს წამლით აუცილებლად უნდა
გათავდეს თორმეტ მაისამდინ.

მომზადება ბორდოს წამლისა (სიონისა).

აღვით ერთი გირვანქა სპილენძის შაბიამანი,
გაღვით ერთს ღოქს ცხელს წყალში და ამგვარად
გახსნილი შაბიამანი ჩაახსით რომელსამე დიდს ქურ-
ჭელში—ქურში ანუ დიდს ქვაბში. დაახსით ზედ
ერთი ჩაფი ცივი წყალი, მეორე პატარა ქურჭელში
ჩააგდეთ ნახევარ გირვანქა ქვა-კირი (დაუშლელი) და
ზედ იმდენი წყალი დაახსით, რომ კირისულ მთლად
დაფაროს და ერთი-ორის თითის დადებზედაც ზედ
შემოადგეს.

კირი გაცხელდება და დაიშლება. ორს საათს
შემდეგ კარგად გათქვიფეთ კირის წყალი. გაციებული
კირის წყალი ნელ-ნელა ჩაახსით შაბიამანის წყალში,
კარგად აურიეთ და აგრე დასტოვეთ რამდენსამე საათს.

ვიღრე ამგვარად მომზადებულს წამალს მოსარ-
წყავს (სახსურებელს) მაშინაში (მანქანაში) ჩაახსამთ,
ჯერ კარგად აურიეთ.

**ერთის ქცევა დაბლარის ვენახის მოწივნას აი
რამდენი წამალი უნდება:**

პირველ მოსარწყავად	10—20	ჩაფი
მეორე »	14—15	»
მესამე »	14—15	»

სამჯერ მოსარწყავად ერთს ქცევა დაბლარს
ვენახს მოუნდება:

შაბიამანი	38—42	გირ.
ქვა-კირი	19—21	»

წამლის გასაკეთებლად საუკეთესო შაბიამანი უნდა
ამოირჩიოთ. ვენახის პატრონი უნდა ეცადოს, რომ
ვაზის ფურცლებზედ ყოველთვის წამლის წინწყობები
ემჩნეოდეს.

ვისაც ჰსურს უფრო დაწერილებით და საუკე-
თესოდ შეისწავლოს ვენახის მოწივნა და შეიტყოს
ვენახის წამლობის ყოველივე გარემოება, შეუძლიან
მიმართოს ამერიკულ ვაზის მკურნების სადგურს,
ზესტაფონს ახლო.

ამ დღეებში უმართებელსმა სენატმა განმარტა,
რომ კავკასიის სახელმწიფო გლეხებს ნება აქვთ თა-
ვიანთი სახელმწიფო ნადლეები იჯარით გასცენ
ხოლომე ადგილობრივ სახელმწიფო ქანებათა გაშე-
ობის დაუკოთხავად.

* *

ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ რკინის გზის
ვაგონებში ადგილი არ არის მგზავრებისთვის. ამას
გამო მთავრობას განზრახვა აქვს, რომ ვაგონებში
ადგილები ნომრებით იყოს. რომელ ნომრის ბილე-
თსაც იყიდოს მგზავრი, ვალდებული იქნება ის ადგი-
ლი დაიჭიროს. ამას გარდა მთავრობას განზრახვა
აქვს, რომ რკინის გზის ბილეთების ფასი შეამციროს.

* *

როგორც მკითხველებმა ოცნან, ამერიკის ვაზი
ერთ-ერთი საშუალებაა ფილოქსერასთან ბრძოლის
საქეში, ხოლო ამ ქვეყნის ვაზის ჯიშები სხვა-და-
სხვა თვისებისანი არიან, ყოველ მიწა-წყალა დაჰვას
ერთნაირად არ ეწყობიან. ამას გარდა, ყოველ ჯიშის
ვაზზედ ერთნაირად და ერთი და იგივე ვაზის მყნობა
არ შეიძლება. ამიტომ საჭიროა ამ ჯიშების გამოცდა
ჩვენში. ამ აზრით დ. ყვირილაში დაარსებულია სა-
ფილოქსერო კომიტეტისაგან ამერიკის ვაზის გამო-
საცვლი ვენახი, აგრეთვე წინამძღვარიანთკარას სა-
მეურნეო სკოლაშიაც ამრავლებენ ამერიკის ვაზს,
სკლიან ამ ვაზს და მყნობის სხვა-და-სხვა წესს. ამ
სკოლების დამაარსებელმა, ბ. ი. ი. წინამძღვარიანთკარამ
დაიბარა საფრანგეთიდან, მონპელიეიდან, იქაურის
სამეურნეო სკოლის დირექტორის შემწეობით, ამერი-
კის ვაზის თესლი და წარსული წლის 7 მარტს უკვე
მიიღო კიდეც 500 გრამი რუპესტრის (rupestris)
და 300 გრამი სოლონიისის (Solonis)-ის ჯიშებისა,
სულ ორი გირვანქა თესლი, რომელიც დაჯდა სულ
10 მან. 72 კაპ). წარსულსავე წელს თესლი დაი-
თესა განგებ მომზადებულ ალაგს სკოლის ფერმაში
და წელს ახალშენში გადაარგეს ორი ათას ხუთასი
ნორჩი ძირი ამერიკის ვაზისა. წელსავე აპირებენ ამ
ვაზებზედ ადგილობრივ ჯიშების მყნობას. როგორც
იგვარებს ჩვენში ამერიკის ვაზი და რომელი ჯიშიც
უკეთ იმყნობა, ამაზედ მკითხველს თავის დროზედ
მოვახსენებთ. («ივერია»).

* *

სახელმძღვანელო, საყურადღებო, საჭირო და სასარგებლო ცნობათა განყოფილება.

დ ა რ ი მ მ ბ ა

მხედველობას შენახვასა და თვალბინას მოვლაზე.

როგორც თვალის ექიმი, მე ხშირათ ვიძლევი რჩევებს თვალბინის მოვლაზე. ამასობაში არა ერთხელ დაფრწმუნებულვარ, რომ ამ საგანზე პირველ დაწყებითი ცნობებიც კი ნაკლებათ მოეპოვებათ თვითონ განათლებულ პირებსაც. ამისთანა დაუდევრობა მხოლოდ იმითი თუ აიხსნება, რომ მხედველობის მოშლა, თვალბინის დაუზოგველობის გამო, თავდაპირველათ იწყება ნელ-ნელა, და, კაცს ასე ჰკონია, «თვალი ყველაფერს გაუძლებსო». თუ დიდებამაც კი არ იცან, რა ენებს და რა ჰრგებს თვალბინას, მაშ რაღა გაუმტყუნოთ ბავშვებს? ამათ ხომ ათასობით უფუჭდებათ თვალბინა, თუმცა ნელ-ნელა, მაგრამ ნამდვილათ, და დღითიდღე.

მხედველობის დასაცველად ორგვარი ზომებია: პირველი მდგომარეობს იმაში, რომ აიცილინონ ყოველივე თვალბინის დამაზიანებელი მიზეზები სხვადასხვა დაწესებულებებში, საცა ხალხი ბლომათ იკრიბება (მეტადრე სასწავლებლებში და პანსიონებში). ეს მეუფროსების საქმეა. მეორეს — კერძო ზომას — შეადგენს თვალბინის რივიანი მოვლა შინაობაში, ოჯახში. მაგრამ ამ მოვლისათვის საჭიროა იცოდეთ მეცნიერების უმთავრესი მოთხოვნილებანი, თვალბინის სისალის შემნახავი ზომები. აი ამ ზომების ასახსნელათ არის დაწერილი ეს დაწიგება. მე ავირჩიე ამ ნაირი დაწიგებითი ფორმა იმიტომ, რომ ამისთანა განხილვაში უსაჭიროესი, მოკლეთ გამოთქმული ცნობები, უფრო ცხადათ ამახსონდება კაცს. ამის გულისთვისვე ეს ცნობები, თავისთავათ დაცალ-ცაკებულნი, დალაგებულნი არიან განსაზღვრულის თანისთანობით და ჯგუფ-ჯგუფად.

ამ სტატიას რომ ესწერდი, მე მკითხველებად მგულვებოდა ისეთი პირები, რომელთაც უკვე მიუღიათ

ცოტოდენი საზოგადო განათლება მაინც და ამიტომ ვცდილობდი გამომეთქვა მოკლეთ, გარეშე ყოველის ვრცელის განმარტებისა. მაგრამ მდებოდა ხალხისთვის ამისთანა რჩევების უმეტესი ნაწილი, თუნდაც დაწერილებით გამოთქმული, ნაკლებათ გასაგები დარჩება, ნამდვილათ რომ ვთქვათ. მე იმედი მაქვს, ამ ცნობების ხალხში გავრცელებას დაეხმარებიან ის პირები, რომელნიც მასშივე ტრიალებენ: მღვდლები, მასწავლებლები, ფერწლები და მისთანები. ცოცხალი სიტყვით, პირადის ზედმოქმედებით, ისინი გადაცემენ უსწავლელ კაცს მწიგნობრულ ენა-კილოს და ამ გზით ისინი გადაარჩენენ არა ერთსა და ორს უბედურ ავთამყოფს, რომელნიც ხშირათ კარგავენ მხედველობას რომლისამე ცრუმორწმუნეობის წყალობით, მხოლოდ უგუნურობით, რომ არ იცან, რა აკლებათ. —

მჭევრმეტყველნი აქებდენ თვალს, პოეტები მას აღამკობდენ, მაგრამ თვალის სრული დაფასება გამოიხატება გამოუთქმელ მწუნარებაში იმ საბრალოთა, რომელთაც იგი ერთხელ ქონათ და დაუკარგავთ.

ალბრესტ ფონ-გრევი.

I. თვალბინის მუშაობაზე.

(მეცადინეობის ხანგრძლიობა. ხშირის დასვენების მიუცილებლობა. მანძილი სამზერ საგანსა და თვალბინას შუა. წვრილი სამუშაო).

§ 1. ადამიანის სწორე და სალი თვალი ისეა მოწყობილი, რომ, თუ საგნები კარგათ განათებულია, მას გაუჭირებლათ შეუქლია მათი განხილვა საკმაო შორს მანძილზე. ახლო მდებარე საგნების დასანახვათ საჭიროა თვალბინის დაცქერება, მათი ამუშავება, რისთვისაც თვალის შიგნითა და გარეთა პაწაწინა კუთები უნდა მოჭიმო, მოამოკლო. ამისთანა მუშაობაში არის თვალი ყოველს, საგნის მოსაახლოებელ, მეცადინეობის დროს, ე. ი. კითხვაში, წერაში, წვრილ ხელთ-საქმობაში და სხვ. როგორც ყოველი სხვა სამუშაო, ვგრეთვე თვალის სამუშაო არ უნდა იყოს დამალავი და რიგ-რიგზე უნდა ასვენებდეთ თვალბინას უამისოთ თვალბინის განიდაგებულს მუშაობას

მოსდევს კუთების სამუდამო დაქანცულობა. მუდმივს დაღალულობას კიდევ მოჰყვება მათი ავთიმყოფობა: თვალების დასისხლიანება, მხედველობის დასუსტება და სხვა სატკივრები.

§ 2. მუშაობა მით უფრო საძნელოა თვალებისათვის, 1) რაც უფრო ხანგრძლივია იგი; 2) რაც უფრო თვალთან ახლოა გასახილავი საგანი; 3) რაც უფრო პატარაა, წერილია ეს საგანი.

§ 3. თვალების ხანგრძლივი მუშაობის დროს, ფრად სასარგებლოა მუშაობის შეწყვეტა, ასე ვთქვათ, ყოველ ნახევარ საათში 5 წამით. ამ შესვენებაში ყველაფერს ისა სჯობია, თვალები დაფარო ქუთუთოებით, და, თუ ოთახშია ცივად გაივლ-გამოივლი, ეს კიდევ უკეთესია. ამითი თვალებს ეძლევა საჭირო დასვენება და შეღავათი, და ასცდებიან ისინი სისხლის მოწოლას, რომელიც მუშაობას მოსდევს.

§ 4. სამხერი საგანი ყოველთვის, რაც შეიძლება, უნდა მოშორებით დაიკავო თვალებთან. რაც უნდა იყოს, ხალს თვალს წერილის ნაბეჭდის გარჩევა ცხადათ შეუძლია 14-ის დიუიმის სიშორეზე. ამ წესს დიდი მნიშვნელობა აქვს ბავშვებისათვის პირველს დაწყებითს სწავლებაში: მიუცილებლათ საჭიროა, რომ მუდამ უყურებდენ და ბავშვებს არ მისცენ ნება თავი მიიტანონ წიგნთან, ან რეველთან 14 დიუიმზე უფრო ახლოს. (დიუიმი ნახევარ გოჯახედ ცოტა მეტია). ნამეტან ახლო თავის დაკავება საწერ-საკითხავთან, რაკი თვალს ახლო ცქერას აჩვენებს, ყველაფერზე უფრო აღრე აბეცებს (ბეცობა ჰქვია ისეთ თვალის ტკივილს, რის გამო კაცი ახლო კარგათ ხედავს, შორს კი—ცუდათ). ბეცი, მაგალითად, წიგნს კარგა კითხულობს, ნაცნობ პირისახეს კი ვერ ცნობილობს რამდენიმე საჯენის სიშორეზე.

§ 5. წერილ ნაბეჭდს წიგნს, თუ შესაძლოა, სულაც არ უნდა კითხულობდენ, მეტადრე სუსტის მხედველობის პატრონი და ძლიერ ბეცი. *)

§ 6. საწერილო ხელთ-საქმარსაც აგრეთვე უნდა ერიდო, რაც შეიძლება. ბავშვებისთვის ხომ მანებ-ბელია და მანებელი ამისთანა სამუშაოები, როგორცაა: კილოების ამოხვევა, ასოების დაკერვა

*) რომ თვალების მანებელი დაღალულობა არ გამოვიწვიოთ, ასოს უნდა ქონდეს სიმაღლე არა ნაკლებ 1, 5 მილიმეტრისა (ტვიფარი, „კორპუსი“) საბავშვო წიგნებს—არა ნაკლებ 1, 75 მილიმეტრისა (ტვიფარი «ციფრო»).

(МЪТКА), მწერილის ძივებით ოქვა, სახის კერვა, ქარგვა, მანქანების (კრუქევეების) მუშაობა და მისთანები. საზოგადოთ, ნათქომიდგან ეს გამოდის, რომ უნდა მოსპო ისეთი ხელ-საქმარი, რაც მიუცილებლათ ითხოვს თვალთან მიიტანო საგანი 14 დიუიმზე უფრო ახლო.

§ 7. სწავლების პირველ წელიწადს, რაც შეიძლება, უნდა შემოკლდეს წერის გაკვეთილები, რაკი ესენი კითხვის გაკვეთილებზე უფრო მეტს თხოულობენ ბავშვებისგან თვალების დაძაღვას და დაცქერებას. სწავლა ბავშვს უნდა დაწყებოდეს კითხვით, ჯერ დიდ-რონ ასოებზე, მერე წიგნში და ბოლოს წერაზედაც გადაიყვან. ამ თანისთანობით ბავშვის თვალებს უფრო ხშირათ შორეულ საგნების მხერას შეჩვეულებს, მხედველობა ნელ-ნელა უერთარდება და უმაგრდება, რაც ასე საჭიროა ახლო სამხერა მეცადინეობაში.

§ 8. წერის სწავლებაში ხმარება ძველათ გავრცელებულის, ესრეთ წოდებულის «ადღერის» რეველებისა, რომელშიაც უნდა შემოავლო კალმით ძლიერს შესამჩნევი, პაწია წინწყლებით აღნიშნული, ასოები,—დღეს ცნობილია მანებლად. ცხადია, რომ ამ წერილებზე დაშტერება, ეგებ როგორმე კალამი იმათ უსწარო, მათზე თვალების ჩაკირკიტება, გამოიწვევს თვალების მეტათ დაღალულობას.

II. დღის და ხელფანურ სინათლეზე.

(სინათლე. მკაცრი გადასვლა სინათლიდგან სიბნელეზე. მომეტებული ბრწყინვალე სინათლე. სინათლის ნაკლებობა. სინათლის მიმართულება. განათება სკოლებში. ხელფანური განათება და მისი თვისებები. ღამეები და სანთლები. ჩამოსაფარებლები (აბაჟურები).

§ 9. სინათლე ისე საჭიროა თვალისათვის, როგორც საჭმელი კუჭისთვის, როგორც ჰაერი ფილტვებისთვის. თვალი ცოცხლობს სინათლით; მაგრამ გადაჭარბება განათებაში დაღუპავს მას: ყველამ იცის, რომ კაშკაში, ბრწყინვალე სინათლე აბრმა-ვებს თვალებს, ხანგრძლივი ყოფნა ბნელეში ასუსტებს მათ და ზომიერს სინათლესაც კი ევლარ აიტანენ ისინი.

§ 10. ამიტომ უნდა მოერიდონ მკაცრს გადასვლას სინათლიდგან სიბნელეში, რადგანაც სწორეთ ამისგან წარმოსდგება გადაჭარბებული მანებ მოქმედება სინათლისა თვალებზე.

§ 11. ამ მოსახრებით საწოლ ოთახში ფანჯრები არ უნდა დახურო, როგორც ჩვენში შვებულებას, სრულად მჭიდრო, უმჭვირველო დარაბებით. ეს იმიტომ, რომ სრულს სიბნელეში მოსვენებით განადგურდის კანკაშს განათებაზე, მეტათ საგრძნობელია თვალბინების. ყველას სჯობია, გააკეთო ლუში ფარდები (პარუსინისა), რომელზედაც ღამის სიბნელეს ნელ-ნელა ცვლის სინათლე, თვალი კი ამასობაში აღრევე, გამოღვიძეამდე, ემზადება სადღეო მუშაობისთვის.

§ 12. იმათ, ვისაც ვერ აცდებთ ყოფნა მეტათ კაშკაშს განათებაზედ (მაგ. თოვლიან მთებზე; ზაფხულის მზის სხივებ ქვეშ ხანგრძლივი დგომა და სხვა), უნდა იზოვონ დამჩრდილავი სათვალეები (კონსერვები), რომელთა შორის ყველას ჯობია ბოლის ფერები (ყდიან აგრეთვე ლურჯ კონსერვებს, მაგრამ იმათ ბოლის ფერები ჯობია).

§ 13. განათების ნაკლებობა სინათლის გაღატარებაზე ნაკლებათ არ ენებს თვალებს. მეტადრე მანებელია სინათლის ნაკლებობა თვალბინის მუშაობაში, ე. ი. კითხვასა, წერასა, წეროლს ხელ-საქმარებასა და მისთანებში.

სუსტ განათებაში თვალი ტყუილ-უბრალოთ ჯაფას სწევს, რათა გაარჩიოს იგი, რაც მას ადვილათ და თავისუფლათ შეეძლო დაენახა რიგიან სინათლეზე. მეორის მხრით განათების ნაკლებობა მუდამ განდომებს ვასახილოვლი საგანი თვალს მიუახლოვო, რომ უკეთესად გაშინჯო იგი; ამასთანა დაახლოვებას კი, როგორც ზეითაც იყო ნათქომი, პირდაპირის გზით მიჰყევნარ ბეცობამდე.

§ 14. აქითგან აშკარაა შემდეგი დასკვნა: კითხვას რომ მიადგები, მეტადრე ხანგრძლივს, უთუოთ ისე უნდა მოეთავსო და წიგნიც იაე დაიკავო, რომ იგი კარვად იყოს განათებული; პირდაპირს მზის სხივებს მაინც კიდევ უნდა მოერიდო.

§ 15. წერის დროს ყველაზედ უფრო სამარჯვოა—სინათლე მარცხენა მხრით ხედებოდეს, რადგანაც წინითგან მომდგარი სინათლე თვალებს ღალავს, მარცხნით ანუ უკანითგან მომდგარი სინათლე კი ქალღლდს ჩრდილავს მარჯვენა ხელით, ანუ მთელას ტანით.

საზოგადოთ სამაცადინო სტოლი ოთახში უნდა დადგა ისე, რომ სინათლე მარცხნით მოდიოდეს.

§ 16. რიგიანი განათება მიუცილებლათ საჭიროა სკოლებში, სადაც ყმაწვილების თვალბინი რამდენისამე საათის განმავლობაში ზედინედ ღლითი-ღლე დასაღალავ მუშაობაშია. ამასთანავე ის უნდა შენიგშნოთ, რომ ყმაწვილის თვალსუსტი, სათუთი, ჯერ გაუშავრებელი გარსი აქვს, და ამიტომ ძალიან ადვილათ ფუჭდება მანეე მიხეზების ზედ-მოქმედებით.

§ 17. სკოლაში, როგორც ამბობს პროფესორი კონი, თავის დღეში არ შეიძლება მომეტებული სინათლე იყოს.

«სკოლას», როგორც გვიჩვენებს ყავალი, უთუოთ იმდენი სინათლე ჰქონდეს, რომ ღრუბლიან დღეებშიაც კი კლასის უბნელესი კუნჭულები საკმაოთ განათებული იყოს.

§ 18. სკოლის ფანჯრები ამიტომ, რაც შეიძლება, უნდა მიქცეული იყოს სამსრეთისკენ, ანუ აღმოსავლეთისკენ, რაგორც უფრო სინათლიან მსარკებისკენ.

§ 19. სრულათ კარგი საკლასე ოთახი ჰქვიან მხოლოდ ისეთს ოთახს, რომელშიაც ფანჯრები იმდენათ ბევრია, რომ თვითუფს იატაკს ოთხ-კუთხ ფუტზე მოდიოდეს ანა ნაკლებ 30 ოთხ-კუთხი დიუმი ფანჯრის მინის სიფართე, ე. ი. რომ მინის სიფართე უკანაბამე-ბოდეს იატაკის სიფართეს, რაგორც 1: 5 (პროფ. კონი).

§ 20. კლასის სტოლები ისე უნდა იყოს დალაგებული, რომ სინათლე მარცხენა მხრით შექმდიოდეს.

§ 21. სკოლები უნდა შენდებოდეს საკმაოთ თავისუფალ ადგილებზე, რომ პირის-პირ მდებარე მაღალი სახლები სინათლეს არ უნდა უფარავდეს მათ. იმავე მიხეზით სკოლის სახლების გარშემო არ უნდა დარგონ მაღალ-მაღალი ხეები.

§ 22. კლასების ფანჯრები უნდა იყოს მორთული ფარდებით (ყველას ისა სჯობია, თუ ნათელ-ლუში ფერისაა, ტილოსი), მეტათ ძლიერის, მზის სინათლისგან დასაფარავათ.

§ 23. კედლების შეღებულობა არ უნდა იყოს აბრჭყვიანებულის და არც თეთრის ფერისა; საუამჯობესოა, რაც იგი ლუში-ყირმიზი ფერისაა.

(შემდეგი იქნება).

მიიღება ხელის-მოწერა 1892 წლისათვის ორ კვირულ ბაზრობათა მართულს

„მ წ ყ ე მ ს ზ ე ლ“

ტ

რუსულ «П А С Т Ы Р Ь»-ში

მიზანი და დანიშნულება გახეთისა: 1) შეატყობინოს სამღვდლო და საერო წოდებას ყველა განკარგულება და მოქმედება უმაღლესთა სასულიერო და სახორციელო მართებლობათა, კონსისტორიათა და მღვდელ-მთავართა; 2) გაავრცელოს ქართველ სასულიერო წოდებაში და ხალხში სალიტერატურო სწავლა და ცოდნა საეკლესიო და საზოგადოებრივი ცხოვრების კითხვათა შესახებ; 3) გაავრცელოს საქართველოს სამღვდლო და საერო წოდებაში სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივი კეთილ ზნეობისა და სარწმუნოებისა და 4) აუხსნას და განუმარტოს სამღვდლო და საეკლესიო მოსამსახურე პირთა ზოგიერთი საეჭვო კითხვები, რომელთა ცოდნა მიუცილებელ საჭიროებას შეადგენს მათთვის მტკიცედ მათი მოვალეობის აღსრულებისათვის.

მიზანი და დანიშნულება რუსული გამოცემისა, შემოხსენებულის პროგრამის აღსრულების გარდა არის—1) შეატყობინოს რუსეთის სასულიერო და საერო წოდებას შინაარსი შესანიშნავ და საინტერესო «მწყემს»-ში დაბეჭდილ სტატიებისა; 2) გააცნოს რუსეთის სასულიერო და საერო წოდებას საქართველო, ეს დაშორებული კუთხე რუსეთის იმპერიისა და საქართველოს სასულიერო და საერო წოდება ქართული გამოცემის საშუალებით გაცნოს რუსეთის სასულიერო მწერლობას და ხალხის ცხოვრებას.

ფ ა ს ი გ ა ზ ე თ ი ს ა :

12 თვით «მწყემსი» 5 მ. | 6 თვით «მწყემსი» 3 მ.
— ,, ორივე გამოცემა 6 » | — ,, ორივე გამოცემა 4 »
— ,, რუსული ,, 3 მ. | — ,, რუსული ,, 2 მ.
სოფლის მასწავლებელთ «მწყემსი» დაე თმობათ მთელის წლით სამ მანეთად.

რედაქციას აქვს კანტორები: ქუთაისში ხანანაშვილების სახლებში და ყვინაძესში რედაქტორის საკუთარს სახლებში.

ზაზეთზე ხელის-მოწერა შეიძლება როგორც ყვინაძესში, აგრეთვე ქუთაისშიაც.

ზარეშე მცხოვრებთა გაზეთის დაბარება შეუძლიათ ამ აღრისით: Въ Квирилы, въ редакцію газетъ „МЦЕМСИ“ и «ПАСТЫРЬ».

მიიღება ხელის-მოწერა 1892 წლისათვის ორ თვეურ საყმაწვილო სუნათებთან ჟურნალს

„ჯეჯილი“

წელიწადში გამოვა სულ 6 წიგნი, და თითო წიგნში იქნება ოთხი-ხუთამდე ნაბეჭდი თაბახი, ანუ 64—80-დგ გვერდი ღირის ფორმატისა.

«ჯეჯილი» დაიბეჭდება: მოთხრობანი, ლექსები, ზღაპრები, მოგზაურობის და შესანიშნავ-კაცო-ცხოვრების აღწერა, პოემები, მოკლე ამბები, სამეცნიერო წერილები, საბავშვო სათამაშონი და საერა-ჯიშონი, სამათემატიკო ამოცანები, იგავეები, ანდაზები, გამოცანები, ნარევი, რებუსები და სიმღერები ნოტებით.

ჟურნალში მონაწილეობის მიღება აღვეითქვეს ყველა ჩვენსა საუკეთესო მწერლებმა.

ჟურნალი «ჯეჯილი» თბილისში დატარებით ეღირება—3 მანეთი, თბილის გარეშე გაგზავნით 4 მან.

ცალკე ნომრის ფასი იქნება 60 კაპ.

ხელის მოწერა შეიძლება მხოლოდ წლით და ნახევარი წლით.

ხელის მოწერა მიიღება:

1) თბილისში — «წერა-კითხვის საზოგადოების» კანცელარიაში (Дворцовая ул., д. Зем. Банка, №125) და თვით «ჯეჯილის» რედაქციაში Красногорская ул. д. Назарова № 7).

2) ქუთაისში—მკ. ნიკოლაძისას.

3) გ ო რ შ ი —მკ. შურცელაძისას.

4) ბათუმში—მ. ნიკოლაძის გაზეთის სააგენტოში.

5) საჩხერეში—ყარამან ჩხეიძესთან.

შოსტის აღრისი: Въ Тифлисъ, въ редакцію грузинскаго дѣтскаго журнала «ДЖЕДЖИЛИ»

რედაქტორი-გამომცემელი ან. თუმანიშვილი—წაჭკთლისა.